

25. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro elektronni osvitni resursy [On approval of the Regulation on electronic educational resources]. URL: <http://zakonO.rada.gov.ua/laws/show/zl695-12>.
26. Profesiine stanovlennia osobystosti maibutnoho vchytelia: monohrafiia [Professional personality formation of the future teacher: monograph] / Akimova O., Haluziak V. [ta in.]. Vinnytsia: «Tvory», 2018. 328 s.
27. Rozvytok profesiino vazhlyvykh yakosti u maibutnikh uchyteliv: monohrafiia [Development of professionally important qualities in future teachers: monograph] / Akimova O.V., Haluziak V.M. [ta in.]. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2016. 248 s.
28. Romanenko M.I. Osvitnia paradyhma: henezys idey ta system [Educational paradigm: genesis of ideas and systems]. Dnipropetrovsk: Vydavnytstvo «Promin», 2000. 160 s.
29. Slushnyi O. Innovatsiini osvitni tekhnolohii v diialnosti vchytelia KhKhI stolittia. [Innovative educational technologies in the activity of a teacher of the 21st century]. Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2021. № 2 (106). S. 150 - 157.
30. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia zahalnopedahohichnoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia v konteksti stanovlennia yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity: monohrafiia [Theoretical and methodological principles of the formation of general pedagogical competence of a modern teacher in the context of the formation of the European space of higher education: monograph] / Akimova O., Haluziak V. [ta in.]. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2017. 388 s.
31. Trach Yu. V. Novi informatsiini tekhnolohii ta informatsiina kultura v hlobalizovanomu sviti. [New information technologies and information culture in the globalized world]. Kyiv: Karavela, 2016. 118 s.
32. Formuvannia zahalnopedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv: monohrafiia [Formation of general pedagogical competence of future teachers: monograph] / Akimova O.V., Haluziak V.M. [ta in.]. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2016. 200 s.
33. Chuhai O. Yu. Zmishane abo hibryдне navchannia yak transformatsiia tradytsiinoi osvitnoi modeli. [Mixed or hybrid learning as a transformation of the traditional educational model]. X Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia „Novitni osvitni tekhnolohii v konteksti yevrointehratsii”. 2015. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1268> (data zvernennia: 19.03.2018).
34. Iaroshyk Ya. V. Innovatsiini tekhnolohii v systemi osvity Ukrainy. [Innovative technologies in the education system of Ukraine]. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/218.pdf>
35. Adick C. Transnationalisierung als Herausforderung für die International und Interkulturell Vergleichende Erziehungswissenschaft. Tertium Comparationis. 2005. № 11 (2). P. 243–269.
36. Collis Betty, & Moonen Jef. Flexible Learning in a Digital World: Experiences and Expectations (1st ed.). 2001. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203046098>
37. Hofmann J. Top 10 Challenges of Blended Learning (And Their Solutions!). 2014. URL: <http://blog.insynctraining.com/top-10-challenges-of-blended-learning>
38. Knight J. Cross-border Tertiary Education: An Introduction. Cross-border Tertiary Education: a Way towards Capacity Development. OECD / The World Bank, 2007. P. 21-46.

УДК 378.14:78(15)

<https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-77-53-58>

НАДІЯ ОПУШКО

<https://orcid.org/0000-0002-3013-2675>

hmarka52@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця

УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті визначено шляхи впровадження дуального навчання в підготовку майбутніх учителів у педагогічних закладах вищої освіти України. Уточнено, що дуальне навчання – це поєднання теоретичної підготовки майбутнього фахівця в закладі освіти та його практична підготовка на базі соціального партнера. Спираючись на нормативно-правове забезпечення встановлено можливість підготовки майбутніх педагогів за дуальною формою навчання. Авторкою розроблена та обґрунтована структура організації дуального навчання в педагогічних ЗВО; визначено мету та завдання дуальної підготовки майбутніх учителів.

Окреслено шляхи реалізації елементів дуального навчання в педагогічних ЗВО (практико орієнтований, теоретико-методологічний, організаційно-нормативний). Розроблено модель єдиного освітнього простору підготовки майбутніх учителів за дуальною формою здобуття освіти. Виокремлено можливі ризики впровадження дуального навчання в середовище педагогічного ЗВО (недостатня матеріальна, методична і кадрова забезпеченість; відсутність якісних показників дуального навчання у педагогічних ЗВО та перевантаження здобувачів освіти). Визначено перспективи подальших досліджень в напрямі впровадження дуального навчання в педагогічних ЗВО: розробка моделі сучасного вчителя, який навчається за дуальною формою навчання; визначення принципів упровадження дуального навчання в педагогічні

освіту; встановлення критеріїв і рівнів готовності до педагогічної діяльності у випускників педагогічних ЗВО в умовах дуально-орієнтованого навчання тощо.

Ключові слова: дуальна форма здобуття освіти, дуальне навчання, педагогічні заклади вищої освіти, підготовка майбутніх учителів.

NADIIA OPUSHKO

Candidate of pedagogical sciences (Ph. D),
associate professor of pedagogy, vocational education and management of educational institutions Vinnytsia
Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Ostrozkyi Str., 32, Vinnytsia

IMPLEMENTATION OF DUAL LEARNING IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article identifies ways to implement dual learning in the training of future teachers in pedagogical higher education institutions of Ukraine. It is clarified that dual education is a combination of theoretical training of a future specialist in an educational institution and his/her practical training on the basis of a social partner. Based on the regulatory and legal framework, the possibility of training future teachers in the dual form of education is established. The author has developed and substantiated the structure of organisation of dual education in pedagogical higher education institutions; the purpose and objectives of dual training of future teachers are defined.

The ways of implementing the elements of dual learning in pedagogical HEIs (practice-oriented, theoretical and methodological, organisational and normative) are outlined. A model of a single educational space for training future teachers in the dual form of education has been developed. Possible risks of introducing dual learning into the environment of pedagogical HEIs (insufficient material, methodological and personnel support; lack of quality indicators of dual learning in pedagogical HEIs and overload of students) are highlighted.

Prospects for further research in the direction of introducing dual learning in pedagogical higher education institutions are identified: development of a model of a modern teacher studying in a dual form of education; determination of the principles of introducing dual learning into pedagogical education; establishment of criteria and levels of readiness for pedagogical activity of graduates of pedagogical higher education institutions in the conditions of dual-oriented education, etc.

Key words: dual form of education, dual learning, pedagogical higher education institutions, training of future teachers.

Про дуальне навчання в Україні почали говорити порівняно нещодавно. Однак воно уже є досить затребуваним підходом до підготовки нових професійних фахівців. Особливістю дуального навчання є поєднання практичного досвіду і теоретичної підготовки в рамках однієї освітньої програми. Звідси і трактування поняття «дуальне навчання» від слова «duales» – подвійний. Активні інтеграційні процеси в європейському освітньому просторі, що спостерігаються нині в Україні, відкрили нові можливості порівняльного аналізу провідних технологій і стратегій вдосконалення професійної підготовки компетентних фахівців. Однією з таких стратегій є впровадження дуальної системи освіти в Україні. Соціальний та економічний ефект цього феномену залежить від колаборації трьох зацікавлених суб'єктів: бізнес структур, закладів освіти й органів державної влади. Прикладом такої співпраці є національний проєкт з упровадження дуальної форми здобуття освіти, який розпочався в 2019 році. Мета проєкту покликана сприяти ефективному розвитку систем професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти України на регіональному та національному рівнях через модернізацію політики і системи управління, закріпленням зв'язків між системою вищої і професійної освіти з метою більш ефективного економічного та соціального розвитку. В системі вищої педагогічної освіти нині спостерігаються такі тенденції:

- раннє працевлаштування студентів педагогічних ЗВО;
- поєднання професійної діяльності з навчанням за ступенем вищої освіти бакалавра та магістра за педагогічними спеціальностями;
- професійна перепідготовка вчителів у відповідності до потреб постійно змінної системи освіти.

Зазначені тенденції доводять можливість та необхідність впровадження дуальної освіти в систему підготовки і перепідготовки педагогічних фахівців.

Питання реалізації дуальної форми здобуття освіти в Україні набуває нині широкої популярності в наукових колах. Інтерес дослідників становлять праці: Н. Абашкіної, С. Амеліної, Л. Антонюк, М. Габорій, Р. Гуревича, О. Давліканової, М. Кадемії, І. Лирик та ін. У дослідженнях зазначених науковців увага зосереджена на особливостях реалізації дуального навчання за кордоном з можливостями його екстраполяції у вітчизняну практику. Питання підготовки вчителів за дуальною формою навчання у вітчизняних закладах вищої освіти (ЗВО) висвітлено в нечисленних працях, зокрема, привертають праці таких авторів: А. Браславська, А. Ємець, О. Коваленко, О. Ярошенко. Тому вважаємо, що дослідження питання підготовки майбутніх учителів за дуальною формою навчання є своєчасним та актуальним.

Мета статті полягає у визначенні місця дуального навчання в системі сучасної педагогічної освіти.

Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на організації дуальної форми навчання саме на педагогічних спеціальностях у ЗВО. У змісті «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» (2023) йдеться про те, що у «вищій освіті дуальна форма є одним із способів здобуття освіти денної форми здобуття освіти» (ст.2) [6]. Проаналізувавши зміст Стандартів вищої освіти за спеціальностями 011 «Освітні, педагогічні науки» (ступеня вищої освіти (СВО) магістра), 012 «Дошкільна освіта» (СВО бакалавр/магістр), 013 «Початкова освіта» (СВО бакалавр/магістр), 015 «Професійна освіта» (СВО бакалавр/магістр) констатуємо, що серед форм навчання, які передбачені за вказаними спеціальностями міститься чітка вказівка на дуальну форму здобуття освіти або обмеження відсутні [3].

Відповідно до чинних документів, а також у зв'язку із суспільною значущістю досліджуваної проблеми зазначимо, що нині актуальним залишається питання вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя. Розгляньмо доцільність впровадження дуальної форми здобуття освіти в педагогічні спеціальності з позиції практичних потреб та з точки зору вимог педагогічної науки. Насамперед, убачаємо необхідність у підвищенні статусу вчителя в сучасному суспільстві та збільшенні кількості працевлаштованих за фахом випускників педагогічних ЗВО. З іншого боку, убачаємо необхідність розробки сучасних підходів до професійної підготовки вчителя в напрямі модернізації системи освіти України, а також через значну теоретизованість професійної педагогічної підготовки в ЗВО. Загалом реалізацію дуальної форми здобуття освіти в педагогічних ЗВО убачаємо у розробці внутрішнього Положення про дуальне навчання, укладанні двосторонніх договорів, створенні навчальних планів за дуальною формою навчання та регуляція навчання з боку зацікавлених сторін (рис. 1).

Метою впровадження дуального навчання у педагогічних ЗВО є удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя. Вважаємо, що ключовими завданнями є такі:

- розробити наукові засади упровадження елементів дуального навчання в систему педагогічної освіти України;
- опираючись на аналіз наявних організаційно-нормативних умов, визначити ефективні механізми впровадження дуального навчання в педагогічну освіту;
- на основі аналізу наявного практичного та науково-методичного досвіду, виявити основні шляхи впровадження дуального навчання в систему педагогічної освіти.

Рис. 1. Організація дуального навчання в педагогічних ЗВО.

Аналіз досліджень з питань впровадження дуальної форми здобуття освіти засвідчив проблеми реалізації дуального навчання саме у педагогічних ЗВО. Серед них узагальнено та виокремлено такі: слабка розробка теоретико-методологічних основ дуального навчання в педагогічній освіті; складнощі його практичної реалізації; відсутність державної нормативно-правової бази для реалізації дуального навчання в педагогічних ЗВО.

Натомість вважаємо, що впровадження дуального навчання в педагогічні ЗВО України сприятиме:

- підвищенню мотивації в учнів і студентів до здобуття педагогічного фаху;
- максимальному зануренню в сферу педагогічної діяльності;
- можливості цілеспрямованого працевлаштування випускників педагогічного ЗВО;
- підвищенню професійного самовизначення майбутніх учителів.

З огляду на зазначену користь підготовки вчителів за дуальною формою навчання, визначаємо три основних шляхи реалізації його елементів в педагогічних ЗВО:

- практико орієнтоване (за допомогою ідей соціального партнерства);
- теоретико-методологічні (розробка наукових основ дуального навчання в педагогічній освіті);
- організаційно-нормативні (створення і затвердження нормативно-правових документів, що забезпечують ефективну імплементацію дуального навчання).

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського поступово робить кроки у переході на дуальне навчання. Нині воно проявляється в пошуку та організації в межах угод з соціальними партнерами і спрямоване на комплексне вдосконалення системи професійної освіти і забезпечення кадрових потреб галузі, підвищення якості підготовки випускників. Дуальне навчання не передбачає масовості. Не всі спеціальності, освітні програми, безпосередньо студенти орієнтовані на заняття за дуальною формою. На основі укладених угод здійснюється узгодження програм предметів і виробничих практик, індивідуальних завдань на технологічні та переддипломні практики, теми курсових і дипломних робіт (проектів). Рецензування методичних матеріалів з питань організації і проведення виробничих практик. Організація всіх видів практик. Включення представників закладів освіти до складу учасників заходів, що стосуються питань підготовки фахівців, технології виробництва та інших питань корпоративної культури і суспільного життя. Створення єдиної мережі викладацького складу, виокремлення представників закладів освіти для проведення викладацької діяльності.

Теоретико-методологічна база дуального навчання у ВДПУ імені Михайла Коцюбинського забезпечена тематикою наукових досліджень магістрів, докторів філософії та докторантів кафедр з питань впровадження дуального навчання в систему вищої освіти України. Відбувається обговорення проблем дуального навчання на міжнародному та всеукраїнському рівнях – проведення на кафедрі педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, а також кафедрою інноваційних та інформаційних технологій в освіті щорічних науково-практичних конференцій. Присутня також видавнича активність науково-педагогічних працівників кафедри у напрямі впровадження дуального навчання в педагогічні ЗВО.

Організаційно-нормативне забезпечення: розробка робочих навчальних планів зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки з урахуванням відповідного Стандарту. Розробка проекту Положення про дуальне навчання в університеті. Укладання договорів із закладами освіти. Залучення роботодавців до розробки робочих навчальних планів, програм тощо. Взаємодія і співпраця в межах усіх ланок у процесі педагогічної та науково-методичної діяльності реалізується за такими напрямками: консультування вчителів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти відвідування лекцій і семінарів науково-педагогічних працівників кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, спільне керівництво практикою студентів.

Практико орієнтованість дуального навчання реалізується через укладання договорів зі школами на рівні університету, створення за ініціативи кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського форми діяльності за формулою «кафедра – школа – університет». Визначено напрями співпраці на основі соціального партнерства. Зазначимо, що основними напрямками взаємодії комплексу за формулою «кафедра – школа – університет» є взаємодія і співпраця всіх ланок в галузі педагогічної та науково-методичної діяльності; організація спільної науково-дослідницької роботи; спільна робота, спрямована на підвищення продуктивності психологічної служби школи та університету. Останнє передбачає надання допомоги школам у здійсненні психодіагностики, а саме:

- психолого-педагогічна профілактика серед учнів, батьків і педагогів;
- профілактика комп'ютерної та інтернет залежності серед підлітків та старшокласників, адаптація першокурсників до навчання в університеті; криза підліткового віку; підвищення мотивації тощо.
- проведення заходів корекційно-розвивальних напрямів;
- консультативна психолого-педагогічна допомога індивідуального та групового характеру педагогам, батькам та учням.

У процесі реалізації ключової ідеї дуального навчання передбачається включення в навчальний план дисциплін, що відображають зміст і особливості дуального навчання. Співпраця з роботодавцями має відбуватись через їхнє залучення до роботи державної атестаційної комісії;

формулювання та перегляд тем науково-дослідницьких робіт студентів, магістрів, аспірантів, докторантів з урахуванням запитів практики; залучення їх до керівництва науково-дослідною роботою студентів, аспірантів, докторантів.

Науковий напрям щодо обґрунтування реалізації дуального навчання в педагогічній освіті лише почитає зароджуватись. Основними його завданнями вбачаємо пошук теоретико-методологічних основ дуальної підготовки майбутніх учителів, відкритті науково-дослідницьких лабораторій, які б дозволили акумулювати і узагальнити практичні результати апробації впровадження дуального навчання в педагогічну освіту.

Обґрунтування змісту дуального навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів є складною системною проблемою, оскільки потребує створення єдиного освітнього простору завдяки тріаді – ЗВО, стейкхолдер та навчально-методичний центр (НМЦ) (рис. 2).

Дуальне навчання, як і будь-яке нововведення не позбавлене можливих ризиків. Серед усіх виокремимо такі:

1. Труднощі в реалізації у зв'язку з недостатньою матеріальною, методичною і кадровою забезпеченістю організації освіти (ЗЗСО, ЗП (ПТ) освіти, коледжі та ЗВО).
2. Проблеми в оцінці результативності впровадження у зв'язку з відсутністю якісних показників дуального навчання у педагогічних ЗВО.
3. Збереження фізичного та морального перевантаження здобувачів освіти, що негативно впливає на їхнє фізичне і психологічне здоров'я.
4. Формальний підхід з боку педагогів ЗЗСО, ЗП(ПТ) освіти, коледжів і ЗВО в процесі реалізації дуального навчання.
5. Надмірне навантаження вчителів ЗЗСО, ЗП(ПТ) освіти і викладачів ЗВО, що негативно відображається на результативності впровадження дуального навчання.

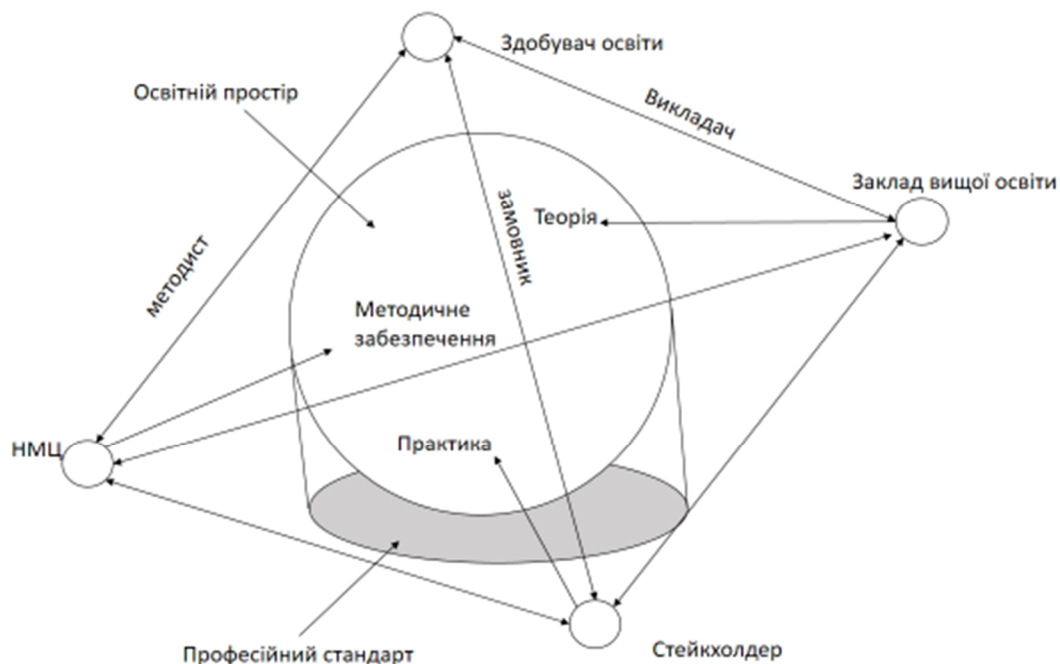

Рис. 2. Модель єдиного освітнього простору підготовки майбутніх учителів за дуальною формою здобуття освіти.

Висновки. Впровадження дуальної форми навчання в підготовку майбутніх учителів дозволить модернізувати цей процес, адже вона дозволяє студенту, одержавши теоретичний рівень знань, самостійно їх адаптувати до умов професійної діяльності в школі, паралельно навчаючись у педагогічному ЗВО. За дуальної форми освіти як новітньої форми організації підготовки фахівців, здійснюється формування та розвиток інтегральних загальних й спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, що сприяє підвищенню ефективності подальшої професійно-педагогічної діяльності.

Серед перспектив подальшого дослідження окресленої проблеми вбачаємо такі: пошук науково-методичних основ дуального навчання в педагогічній освіті; розробка моделі сучасного вчителя (педагога), який навчається за дуальною формою навчання; визначення принципів упровадження дуального навчання в педагогічну освіту; встановлення критеріїв і рівнів готовності до педагогічної діяльності у випускників педагогічних ЗВО в умовах дуально-орієнтованого навчання. Конкретизація шляхів упровадження дуального навчання на основі виокремлених напрямів

(теоретико-методологічного, організаційно-нормативного і практико орієнтованого). Створення науково-методичних лабораторій в складі педагогічних ЗВО з упровадження дуального навчання в педагогічній освіті України.

Література

1. Браславська О. Дуальна форма педагогічної освіти – умова її модернізації. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 2. Ч. 2. С.26-31. DOI: 10.31499/2307-4906.2.2020.216192
2. Гуревич Р.С., Опушко Н.Р., Глуханюк В.М., Соловей В.В. Дуальне навчання в підготовці фахівців у Німеччині й Україні: аналіз можливостей. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2022. №5-6. С.4-9.
3. Затвердженні стандарти вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
4. Ємець А.А., Коваленко О.М. Дуальна освіта: позитивний досвід підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/348/9572/19959-1> DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-327-9-7>
5. Кадемія М., Опушко Н. Дуальна форма професійної підготовки майбутніх педагогів. (2021). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 160-166. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-55-160-166>
6. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти від 13 квітня 2023 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/06/26/Nakaz.MON.vid.13.04.2023-426-Minyustovanyu.pdf>
7. Практичний посібник. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / автор(к)и: Бугайчук В., Давліканова О., Лирик І. та інші. – Київ: ТОВ «Вістка», 2022. – 240 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/10/Ontologi.book6.03.23.pdf>
8. Ярошенко О. Перспективи застосування дуальної форми здобуття вищої освіти у підготовці майбутніх учителів. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи», 18-19 травня 2023 р. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/28874/1/28_Jaroshenko.pdf

References

1. Braslavska O. Dualna forma pedahohichnoi osvity – umova yii modernizatsii. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 2020. Vyp. 2. Ch. 2. S.26-31. DOI: 10.31499/2307-4906.2.2020.216192
2. Hurevych R.S., Opushko N.R., Hlukhaniuk V.M., Solovei V.V. Dualne navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv u Nimechchyni y Ukraini: analiz mozhlyvostei. Trudova pidhotovka v ridnii shkoli. 2022. #5-6, s.4-9.
3. Zatverdzhenni standarty vyshchoi osvity. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
4. Yemets A.A., Kovalenko O.M. Dualna osvita: pozytyvnyi dosvid pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovo shkoly. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/348/9572/19959-1> DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-327-9-7>
5. Kademiiia M., Opushko N. Dualna forma profesiinoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv. (2021). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 160-166. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-55-160-166>
6. Polozhennia pro dualnu formu zdobuttia fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity vid 13 kvitnia 2023 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/06/26/Nakaz.MON.vid.13.04.2023-426-Minyustovanyu.pdf>
7. Praktychnyi posibnyk. Ontolohiia dualnoi osvity: dosvid Nimechchyny ta Ukrainy / avtor(k)y: Buhaichuk V., Davlikanova O., Lylyk I. ta inshi. – Kyiv: TOV «Vistka», 2022. – 240 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/10/Ontologi.book6.03.23.pdf>
8. Yaroshenko O. Perspektyvy zastosuvannia dualnoi formy zdobuttia vyshchoi osvity u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv. Zbirnyk tez dopovidei V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizyky, khimii, biolohii ta pryrodnychkh nauk v konteksti vymoh Novoi ukrainskoi shkoly», 18-19 travnia 2023 r. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/28874/1/28_Jaroshenko.pdf